

educati-
-rescin-
-ectivos
-xudan-
-e des-
-idade.
-pación
-iar nos
-e con-
-blares,
-a pre-
-pare-
-a rela-
-Unha
-cellos
-ais co-
-edu-
-proxi-
-cción
-cións

A protección á infancia e á adolescencia desde os equipos técnicos



Fotografía de Troels Johannesen (Bansky)

REVISTAGALEGA
DE

PUBLICACIÓN DE SOVIA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 21-23

Alexislación vixente delega nos proxenitores o coidado dos fillos e outórgalles unha serie de dereitos e deberes regulados nos artigos 154 e 156 do Código civil, e que conforman a patria potestade. Pola súa parte, o Estado é o encargado de velar e garantir que se cumpran estas obrigas. Intervén, a través da Entidade Pública, cando se detecta unha situación que limita o benestar e a protección da nenez, mediante medidas de apoio ou a través do exercicio da garda, dirixidas a previr situacións de risco, ou asumindo a tutela, ante situacións de desamparo. En calquera caso, a actuación debe manterse no ni-

vel máis próximo ao neno e, na toma de decisións, deberán prevalecer os seus intereses e dereitos fundamentais, así como os dereitos das familias, non xerando situacións de indefensión. Debemos ter en conta que a propia intervención implica, de por si, un risco para nenos e nenas, sendo preciso ponderar: "toda acción protectora debe supoñer unha alternativa mellor á ausencia de protección". Neste sentido, a principal finalidade da protección é "promover o bo trato á infancia, incrementando o uso de recursos protecto-

Soledad Hernández Hernández

Pedagoga e educadora social

Centro Educativo Santo Anxo da Garda
(Rábade, Lugo)

solehh@mundo-r.com

res contextualizados na familia e na comunidade"¹.

Desde este marco, a protección á infancia e á adolescencia pode establecerse en tres niveis. O primeiro nivel estaría representado polas familias; no segundo integraríanse os servizos sociais comunitarios, servizos públicos de saúde e servizos educativos; e no terceiro, situaríanse os Equipos Técnicos do Menor (ETM) que, formando parte dos servizos públicos especializados, interveñen cando a actuación dos niveis anteriores non é suficiente para garantir a protección dos nenos, das nenas e das adolescentes. Será neste nivel no que sitúemos a nosa reflexión.

Os ETM créanse en Galicia en decembro de 1988 con carácter provincial. Tal como se recolle no *Protocolo de Intervención dos Equipos Técnicos do Menor*², a súa actuación ven marcada polo disposto en dúas leis básicas: a Lei orgánica 1/1996 de protección xurídica do menor e a Lei 3/2011 de apoio á familia e á convivencia de Galicia, ás que se incorporan as modificacións e mandatos establecidos por dúas leis de recente aprobación: a Lei orgánica 8/2015 e a Lei 26/2015, ambas de modificación do Sistema de Protección á Infancia e Adolescencia. De corte multidisciplinar, integran profesionais de diferentes titulacións universitarias, entre as que destacan: dereito, psicoloxía, traballo social e, en moito menor medida, pedagogía; incorporándose hai pouco os educadoras e as educadores sociais. Organízanse de xeito similar en todo o territorio galego, con algunha diferenza segundo as necesidades e peculiaridades de cada provincia. Por exemplo, o Servizo de Familia e Menores

na provincia da Coruña artículáse nos seguintes equipos:

- Equipo de urxencia: recibe as chamadas do teléfono da Infancia (116111) e das urxencias recibidas no servizo ou a través dos servizos sociais comunitarios.
- Equipo de adopción.
- Tres equipos de intervención divididos territorialmente por zonas para dar cobertura a toda a provincia. Teñen encomendada a investigación, valoración e proposta de medidas de protección e dos diferentes recursos, incluído o acollemento familiar.

Ata hai uns anos contábase ademais con outros dous equipos: o Equipo de Nenos Maltratados e Abusados (ENMA), con competencias na valoración e traballo en situacións de abuso; e o Equipo de Medio Aberto, encargado de realizar seguimento e asesoramento educativo a rapaces e rapazas con medidas xudiciais en medio aberto; pero prescindíuse desta modalidade de equipo ao introducir convenios con entidades privadas.

A intervención dos ETM deberá realizarse desde un marco de colaboración entre o nivel comunitario e o especializado e con servizos afíns (escolar, sanitario e xudicial), de forma que se evite o tratamento fragmentado das intervencións, se promova a atención integral dos nenos e nenas e se garanta, no posible, a homoxeneización das actuacións por parte dos servizos especializados de protección. Quizais sexa esta, unha das cuestións máis complexas de conseguir, pois en ocasións demándanse respostas urxentes ante asuntos que requirirían tempos e recursos suficientes para garantir a busca da resposta máis xusta.

En relación ao procedemento de actuación, cómpre explicar que a notificación dunha posible situación de desamparo

pode chegar a través dun particular de forma directa, ou ben a través doutro tipo de recursos, entre os que cómpre destacar os seguintes: Liña de Atención á Infancia, Forzas de Atención de Seguridade, Servizos de Saúde, Servizos Educativos, Servizos Sociais de Atención Primaria, etc. A demanda é recibida polo Equipo de Urxencia ou o Equipo que atende a zona territorial na que se orixina. Concretamos, seguindo o exposto no protocolo citado, as fases do proceso de intervención:

1. Fases de Recepción, Investigación, Avaliación e Proposta do Plan do Caso:

- Recibir e estudar a información contida na notificación por parte dos/as técnicos aos que se lles asigna o expediente. Recoller información sobre a situación do neno, nena ou adolescente e a familia (mediante os métodos que sexan necesarios: visitas domiciliarias, entrevistas persoais, consulta de expedientes, etc.) e valorar a situación de risco na que se poida atopar.
- Analizar conxuntamente, en equipo, a situación, elaborar a proposta de Plan de Caso, e, no seu caso, propoñer con carácter prioritario as medidas de protección que se estimen oportunas.
- Informar á familia e ao neno, nena ou adolescente (segundo o seu nivel de comprensión e grao de madurez) de forma clara e razoada das decisións adoptadas, promovendo a súa colaboración e implicación.

2. Posta en marcha do Plan de Caso:

- Xestionar a provisión dos recursos e servizos acordados no Plan de Caso.
- Dirixir, apoiar tecnicamente e coordinar a actuación dos recursos e servizos postos en marcha.
- Recoller información permanente sobre a evolución, valo-

¹ Principios recollidos no Plan Estratéxico Galego da Infancia e a Adolescencia (2007-2010).

² Documento que, pola súa relevancia, teremos como referente ó longo desta reflexión.

rar periodicamente co Equipo e o Coordinador Técnico a evolución e resultados da intervención.

- Propoñer os cambios pertinentes no Plan de Caso, e acordar ditas modificacións cos axentes implicados na intervención (neno, nena ou adolescente, familia, outros profesionais e servizos).

3. Proposta de Medida Definitiva:

Presentar ante o Equipo unha proposta de medida definitiva para cada neno, nena ou adolescente nos prazos establecidos para elo.

4. Seguimento:

- Manter o expediente do caso completo e actualizado (protocolos, informes, contactos, visitas, entrevistas, revisións de caso, acordos, etc.).
- Elaborar informes de seguimento semestrais sobre a situación do neno, nena ou adolescente e a evolución da intervención e remitir estes informes á Fiscalía.
- Elaborar informes específicos sobre o caso cando así sexa requirido polo Coordinador Técnico, o Xefe ou Xefa de Servizo, instancias xudiciais ou Fiscalía.
- Comunicación de calquera incidente grave de forma inmediata ao Coordinador Técnico ou o Xefe/a de Servizo.

5. Peche do Expediente: se desapareceron as causas que xeraron desprotección realízase o peche do expediente. Se a evolución é positiva, e aínda que non se aprecie situación de desprotección, se precisa apoio por parte doutro servizo, derivárase ao servizo correspondente. O arquivo do expediente será comunicado á familia, aos Servizos Sociais de Atención Primaria se participaron na intervención e á Fiscalía.

A MODO DE REFLEXIÓN FINAL

Resulta certamente inexplicable que en pleno século XXI teñamos que seguir defendendo o lugar da educación nos eidos da inclusión e a protección, isto é, en ámbitos onde se atopan as infancias máis vulnerables. Sorprende que socialmente non se esixa como elemento indispensable na integración social.

A escasa presenza de profesionais da educación neste contexto especializado contrasta coa frecuencia coa que se apela á pedagogía no discurso público como estratexia para dar resposta a calquera problema de inclusión social. A lexislación vixente, así como os plans estratéxicos, falan do "carácter eminentemente educativo e socializador de todas as medidas"; logo estas quedan invalidadas se non hai educación. Todas elas deberán tomarse a partir do *interese superior do menor*, que ten como finalidade "asegurar o respecto completo e efectivo de todos os seus dereitos, favorecendo o seu desenvolvemento integral" (Preámbulo II, LO 8/2015), outra vez volvemos á educación.

Tal vez, a pouca presenza da educación se deba ao modelo médico do que, en parte, partimos en todo o relacionado coa protección e os menores; se ben a figura do médico e a da traballadora social (primeiro visitadora) estiveron presentes desde un principio e logo o médico deu paso ao psicólogo/a, a do educador tardou moito tempo en ser recoñecida, e a do pedagogo/a... que dicir!, xa que aínda hoxe se cuestiona ou segue sen facerse visible. Os avances proporcionados pola psicoloxía son innegables e irrefutables, igual cós da socioloxía, pero a educación achega unha parte fundamental que non pode ser relegada: unha perspectiva holística, comprensiva e global; parte das situacións e non

dos problemas, porque partindo das situacións abrimos ocos para as persoas, incorporámo-las ás análises, á apertura de alternativas, á coparticipación; acompañámolas na súa incorporación ao mundo, que diría Meirieu (2001).

Así pois, é desde o seu pensamento, o seu sentir e a súa vivencia desde onde temos que construír en conxunto, con respecto, con prudencia e con equidade e aceptando como profesionais que temos límites, que chegaremos onde o outro ou a outra nos deixen, porque estamos compartindo a súa vida, a súa historia, que non é a nosa, pero esta é unha aventura conxunta; especialmente nun momento incerto, opaco e colapsado por unha, máis ben varias crises, que afogan todos os intentos de cambio e poñen en perigo os lentos pero importantes avances conseguidos.

Se alguén ten que ter presente este debate, esta obriga, esta débeda cara aos máis vulnerables, ás persoas negadas e excluídas, e moi especialmente ás máis pequenas, somos as persoas que traballamos no ámbito da protección, por ser o máis achegados ao coñecemento desta realidade e pola obriga administrativa que adquirimos co noso traballo, e sobre todo pola obriga ética que como profesionais compartimos. E todo este pensamento xérase desde unha óptica ás veces silenciada e outras relegada, desde a educación, desde a posibilidade, desde o compartido; desde o que nos inclúe non desde o que nos separa. ■

BIBLIOGRAFÍA

- GALÁN, A. (2011). *La Protección a la Infancia. El desafío del Rey Salomón*. Madrid: Eos.
- MEIRIEU, P. (2001). *Frankenstein educador*. Barcelona: Laertes.